

“Verenigingswerk”?

Bedenkingen in het licht van de Vlaamse Visie op Vrijwilligerswerk

17 november 2017

Aanleiding

‘de Verenigde Verenigingen’ is sterk betrokken bij de ontwikkeling van het Vlaams gecoördineerd vrijwilligersbeleid, een initiatief van de Vlaamse Regering getrokken door minister-president Bourgeois en minister Gatz. De operationele coördinatie van dit beleid is in handen van het Horizontaal Overleg Vrijwilligersbeleid, waarin vertegenwoordigers van de verschillende departementen van de Vlaamse overheid zetelen, alsook het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk en ‘de Verenigde Verenigingen’. Zo keurde de Vlaamse Regering in de zomer van 2017 – op voorzet van het HOV – unaniem een ‘Visie voor het vrijwilligerswerk in Vlaanderen’ goed.

Op 23 oktober 2017 stelde ‘de Verenigde Verenigingen’ vast dat de federale regering de maatregel “Vrijetijdwerk” uit het zomerakkoord goedkeurde. Intussen ligt het wetsontwerp hierover alsook een ontwerp van koninklijk besluit bij enkele federale adviesraden met oog op een spoedadvies. Doel van de wet is *“iedereen die reeds een hoofdstatuut heeft (werknemer, zelfstandige of gepensioneerde) onbelast 6000 euro te laten bijklossen in het verenigingswerk of via occasionele diensten tussen burgers of erkende platformen in de deeleconomie”*.

Gezien de lange lijst van functies en activiteiten waarop dit nieuwe statuut kan toegepast worden, maakt ‘de Verenigde Verenigingen’ zich **grote zorgen over de impact ervan op het reguliere vrijwilligerswerk in België**. Dit vrijwilligerswerk – wettelijk verankerd in de herziene vrijwilligerswet – vormt de ruggengraat van het wijdvertakte verenigingsleven in Vlaanderen en België.

In deze nota gaan we na in hoeverre de uitgangspunten en mogelijke effecten van deze nieuwe wetgeving in lijn zijn met de principes over vrijwilligerswerk die door de Vlaamse Regering vastgelegd zijn.

De Vlaamse visie op vrijwilligerswerk (goedgekeurd door de VR)

“De Vlaamse overheid erkent de eigenheid, en de meerwaarde ervan, van het vrijwilligerswerk op verschillende vlakken. Die meerwaarde is er voor individuele vrijwilligers, voor organisaties en instellingen die met vrijwilligers werken en op het niveau van de samenleving als geheel.

(...)

Vrijwilligers zijn omnipresent en vervullen een fundamentele rol in de maatschappij als geheel en in alle geledingen en domeinen ervan. De bijdrage en het engagement van de vele vrijwilligers aan een warme en solidaire Vlaamse samenleving is van onschatbare waarde. In Vlaanderen is de non-profit sector, het middenveld, het brede verenigingsleven, het biotoop bij uitstek. Ook overheden zijn geen onbelangrijke organisator van vrijwilligerswerk.

Tegenover vrijwillig engagement staat geen geldelijke vergoeding voor de geleverde prestatie. De meerwaarde voor de vrijwilliger zit in de appreciatie, in het leveren van een maatschappelijk nuttige bijdrage, het opdoen van een ervaring, iets bij te leren, plezier te beleven, anderen te ontmoeten. De waardering die de samenleving

en overheid kan uitdrukken voor dat vrijwillig engagement zit in het creëren van een vrijwilligersvriendelijk klimaat door:

- vrijwilligerswerk 'zuiver' te houden;
- vrijwilligers te beschermen;
- in te zetten op ondersteuning en informatie voor vrijwilligers;
- het verenigingsleven te ondersteunen;
- iedereen de kans te geven om vrijwilligerswerk te kunnen doen;
- vrijwilligerswerk promoten en zichtbaar maken.

De Vlaamse Regering zal deze ambitie en doelstellingen concretiseren en verder ontwikkelen met een set aan maatregelen. (...)"

Wetsontwerp rond oa "verenigingswerk" ↔ Vlaamse visie op vrijwilligerswerk

➤ **Erkenning van de eigenheid en meerwaarde van het vrijwilligerswerk in alle geledingen van onze samenleving**

Vanuit voornamelijk de sportsector was er al langer de vraag naar een 'semi-agoraal statuut'. De Hoge Raad voor Vrijwilligers stelde daar zelf de krijtlijnen van voor in een omstandig [advies](#). Die vraag naar een specifiek statuut werd door het gros van de andere verenigingssectoren onderschreven, vanuit het argument dat (1) dit statuut beantwoordt aan een reële nood bij specifieke functies in de sportsector en (2) dit statuut de druk op de maximum vrijwilligersvergoeding in de vrijwilligerswet zou stopzetten. Door nu enerzijds dit 'semi-agoraal statuut' toepasbaar te maken op een pak méér activiteiten dan enkel specifiek afgebakende activiteiten en anderzijds dit specifieke dossier te koppelen aan zowel burger-tot-burger-activiteiten als activiteiten van erkende digitale platformen, schiet dit wetsontwerp het oorspronkelijke doel volledig voorbij. Zowel de totstandkoming als de invulling van dit wetsontwerp getuigt dus niet van een erkenning van de eigenheid en meerwaarde van het vrijwilligerswerk.

➤ **De bijdrage en het engagement van de vele vrijwilligers aan een warme en solidaire Vlaamse samenleving is van onschatbare waarde. Tegenover vrijwillig engagement staat geen geldelijke vergoeding voor de geleverde prestatie**

Aan die onschatbare waarde wordt in het voorliggende wetsontwerp een financiële waardering gegeven. Vrijwilligersengagement wordt als het ware 'vermarkt'. Een waardering die terug te voeren is tot een louter economische waardering, zal op langere termijn de bredere waardering voor 'gewoon vrijwillig voor elkaar iets doen' doen verdampen. Het zal bovendien – op langere termijn – een impact hebben op drijfveren en motieven van mensen die vrijwilligerswerk willen doen. Met dit wetsontwerp krijgen mensen die zich willen inzetten nu de keuze om activiteiten te doen tegen ofwel (maximaal) een kostenvergoeding ofwel tegen betaling. Waar een 'emotionele' motivatie optioneel vervangen wordt door een financiële, verandert de aard van vrijwilligerswerk. Het zich al dan niet inzetten, wordt dan een keuze op economische gronden. Dit is het omgekeerde van hetgeen de VR met haar gecoördineerd vrijwilligersbeleid tracht te bereiken.

➤ **De waardering die de samenleving en overheid kan uitdrukken voor dat vrijwillig engagement zit in het creëren van een vrijwilligersvriendelijk klimaat**

Uit het wetsontwerp blijkt dat er bij de totstandkoming van het nieuwe statuut (terecht) nagedacht is over hoe eventuele verdringing van reguliere professionele arbeid te vermijden (hoewel dit bij jobs voor kwetsbare werknemers wel degelijk het geval zal zijn; zie hieronder). Maar er lijkt helemaal niet stilgestaan bij de vraag of deze nieuwe maatregelen het reguliere vrijwilligerswerk niet zullen verdringen. Terwijl dit effectief een groot risico vormt. Dit getuigt van onvoldoende kennis en waardering voor dat vrijwillig engagement en creëert allesbehalve een vrijwilligersvriendelijk klimaat.

➤ **Vrijwilligerswerk 'zuiver' houden**

In het wetsontwerp is er een permanente (terminologische) verwarring tussen 'verenigingswerk' en 'vrijwilligerswerk'. Daardoor is er minstens de perceptie dat 'verenigingswerk' een vorm van 'betaald vrijwilligerswerk' is. De Vlaamse Regering verzet zich in haar visie net tegen het uithollen van onbezoldigd vrijwilligerswerk door het installeren van dit soort 'grijze zones'.

➤ **Vrijwilligers beschermen**

Vrijwilligers worden nu via de vereisten beschreven in de vrijwilligerswet beter beschermd dan de 'verenigingswerkers' in het wetsontwerp. Gesteld dat het 'verenigingswerk' het reguliere vrijwilligerswerk onder druk zet, stelt zich daar wel een probleem. Want de 'verenigingswerkers' zitten deels vervat in het arbeidsrecht maar worden expliciet uitgesloten van quasi alle wetten en overeenkomsten op vlak van arbeidsbescherming (bv. uitsluiting uit de arbeidswet, de feestdagenwet, de welzijnswet e.d.). Tegelijk bouwen ze geen rechten op qua sociale zekerheid. De zeer minimale bescherming die 'verenigingswerkers' op die manier genieten, leidt dus finaal tot minder bescherming voor mensen die zich willen inzetten in de samenleving.

➤ **Verenigingsleven ondersteunen**

Het wetsontwerp 'overkomt' het verenigingsleven. Er is geen enkel voorafgaand overleg geweest met de brede verenigingssector die hier nu mee te maken krijgt. Dit is onaanvaardbaar en staat haaks op het 'ondersteunen van verenigingsleven'. Zeker omdat dit –althans op Vlaams niveau– perfect via het HOV had kunnen verlopen.

Het vervangen van vrijwilligers door 'verenigingswerkers' in organisaties, kost veel geld aan die organisaties. Geld dat er niet is en er ook niet zomaar zal komen, waardoor deze situatie onhoudbaar is voor verenigingen. Dit wetsontwerp ondersteunt verenigingen niet, wel integendeel, het bevat een potentiële doodsteek. En daar is zowel het verenigingsleven als het vrijwilligerswerk niet mee gebaat. Dit wetsontwerp staat dus haaks op het ondersteunen van verenigingen voor hun vrijwilligerswerking.

Het is nog onduidelijk welke procedures en vereisten verenigingen zullen moeten volgen om 'verenigingswerkers' tewerk te stellen. Maar alleen al het feit dat verenigingswerk wél gecumuleerd mag worden met vrijwilligerswerk in dezelfde organisatie zonder kostenvergoeding, en tegelijkertijd niet gecumuleerd mag worden met vrijwilligerswerk in dezelfde organisatie met kostenvergoeding, zal tot bijzonder veel verwarring leiden bij verenigingen. Met dus de nodige tijd, middelen en procedures die daartoe zullen moeten ingevoerd worden. Dit geldt bijvoorbeeld voor het afsluiten van verschillende soorten verzekeringen maar ook voor de controle op het niet overschrijden van de plafondbedragen door de 'verenigingswerker'. Dit is hoegenaamd geen vereenvoudiging voor verenigingen, wel integendeel. Ook hier gaat dit wetsontwerp dus in tegen de Vlaamse visie op vrijwilligerswerk.

Het is duidelijk dat dit wetsontwerp (op langere termijn) zal leiden tot concurrentie tussen verenigingen in hun permanente zoektocht naar 'vrijwilligers'. Daarbij dreigt ook een Mattheuseffect waarbij enkel degenen die 'verenigingswerkers' kunnen betalen, zich nog kunnen staande houden. Een mogelijk langetermijneffect van dit wetsontwerp is net een verschraving van het wijdvertakte verenigingsleven in plaats van een verrijking ervan.

➤ Iedereen de kans geven om vrijwilligerswerk te doen

De Vlaamse Regering wil zich expliciet inspannen om ook mensen in kwetsbare posities de kans te geven om vrijwilligerswerk te doen. Dit wetsontwerp is nu net een instrument dat zorgt voor rechtstreekse concurrentie met de taken van PWA'ers (of wijkwerkers) of een kortgeschoolde die stappen in de richting van de arbeidsmarkt wil zetten. Dit komt doordat de maatregelen in het wetsontwerp zich voornamelijk richten op de sterke profielen. In de (terechte) inspanning om verdringing van reguliere arbeid te vermijden, is men uit het oog verloren dat dit systeem voornamelijk de arbeid verdringt, die maatschappelijk kwetsbaren verrichten. Een armoedetoets op dit wetsontwerp dringt zich op. Want dit wetsontwerp zal er – op een perverse manier – allicht toe leiden dat mensen in kwetsbare posities meer vrijwilligerswerk zullen doen. Maar dan enkel omdat ze geen andere opties meer hebben.

Andere elementen van bezorgdheid

- Het statuut voor de 'burger-tot-burger activiteiten' werpt nog heel wat vragen op. De melding ervan via een app is vrijblijvend en zal dus feitelijk zwartwerk zagezegd 'wit' maken zonder enige consequentie of controle. Bovendien ontbreekt op die manier ook elke kwaliteitsbewaking, die normaliter hoog in het vaandel gedragen wordt. Tot slot maakt de opgesomde lijst heel duidelijk dat dit systeem wel degelijk in concurrentie gaat met de diensten die vaak door zelfstandigen of KMO's aangeboden worden.
- De teksten van het wetsontwerp bevatten bijzonder veel onduidelijkheden, wat leidt tot interpretatieproblemen en dus grijze zones. Terwijl het opzet van het wetsontwerp naar verluidt is om die grijze zones weg te werken:
 - o Volgens het wetsontwerp is ook 'onbezoldigd verenigingswerk' mogelijk. Is hier dan nog een verschil met vrijwilligerswerk? Wat is hier de achterliggende redenering?

- Hoe gaat dit ‘verenigingswerk’ precies in zijn werk? Wie moet wat waar aangeven? Hoe zullen plafondbedragen opgevolgd worden?
- De formulering en afbakening van de verschillende functies die in aanmerking komen voor ‘verenigingswerk’ zijn zeer verwarrend.
- Sommige van de functies en activiteiten die in aanmerking komen voor ‘verenigingswerk’ zijn voor zeer brede interpretatie vatbaar. Soms dermate dat het mogelijk is om alle vrijwilligers bij deze organisaties om te schakelen naar ‘verenigingswerkers’.

Als we dit allemaal in ogenschouw nemen, is het sterk de vraag waar en voor wie er meerwaarde zit in deze nieuwe maatregelen. **Het wetsontwerp schiet zijn doel voorbij en creëert een pak meer problemen en onduidelijkheden dan dat het pretendeert op te lossen.**

Vragen en voorstellen aan de Vlaamse Regering

De Verenigde Verenigingen gaf op het **Overlegforum** al het signaal dat een Vlaamse visie op vrijwilligerswerk niet op zichzelf staat en dat ook de bredere context waarin vrijwilligerswerk gebeurt, moet bekeken worden. Dit betekent dat maatschappelijke tendensen en maatregelen die mogelijk een (negatieve) impact hebben op deze Vlaamse visie tijdig en deskundig bekeken moeten worden.

Uit het bovenstaande blijkt duidelijk dat dit wetsontwerp de uitgangspunten en ambities van deze Vlaamse visie sterk ondergraaft, zoniet tegenspreekt. We vragen dan ook dat de VR dit duidelijk signaleert aan de federale regering.

Meer concreet scharen we ons achter deze voorstellen die heel wat verenigingssectoren via Sociale op 16 november lieten weten aan de Vlaamse Regering:

“Wij vragen daarom dat u als Vlaamse regering bij de federale regering aandringt op:

1. ***Een gefaseerde invoering van het toepassingsgebied van het verenigingswerk waarbij enkel de duidelijk afgebakende functies binnen de sportsector en amateurkunsten worden ingevoerd op 1 januari 2018. Het gaat dan om:***
 - a. *Sporttrainer, sportlesgever, sportcoach, jeugdsportcoördinator, sportscheidsrechter, jurylid, steward, terreinverzorger-materiaalmeester, seingever bij sportwedstrijden;*
 - b. *Artistieke of kunsttechnische begeleider in de amateurkunstensector;*
2. ***Overleg met de betrokken sectoren over de voorgestelde activiteiten en functies om deze beter af te stemmen met de realiteit binnen de betrokken sectoren en beleidsdomeinen.***
3. ***Een uitrol van het aangepaste toepassingsgebied ten vroegste vanaf 1 juli 2018.***
4. ***Het door organisaties raadpleegbaar maken van de online applicatie zodat organisaties zich kunnen verzekeren dat het grensbedrag per maand en per jaar door de particulier niet wordt overschreden. In deze applicatie moeten de prestaties van de drie pijlers van het bijklussen worden opgenomen.“***

Aanvullend vragen we

1. Een overleg met de verantwoordelijke Vlaamse ministers voor het gecoördineerd vrijwilligersbeleid.
2. Dat er alsnog een impactanalyse gebeurt van alle onderdelen in dit wetsontwerp op het vrijwilligerswerk. Dit naar analogie met de denkoefening die (althans deels) gebeurd is om verdringing van reguliere jobs te vermijden.
3. Dat de teksten van het wetsontwerp bijgestuurd worden. We vragen oa dat de term 'verenigingswerk' vervangen wordt door bijvoorbeeld 'bezoldigd werk in de vrijetijdssfeer', zodat de vlag beter de lading dekt en het geen 'betaald vrijwilligerswerk' lijkt.